

עטרת ראשית

לע"נ הגה"צ ר' יחזקאל אליהו בהגה"צ ר' יהושע הורוביץ זצ"ללה"ה

עטרת ראשית ממשנתו של מרן אדמו"ר שליט"א

השואל ספר מחבירו ונאנס האם חייב לשלם

ואפשר דמהרי"ק נ"א נחית לזה לשבת הר"ן דמשום הך הנאה קרא משקבל המלמד שכו"ר. זאת תורת העולה מכל הנ"ל, דבנד"ד איכא ספק ספיקא לחייבו כשואל, ספק שמא קי"ל כרבה דשומר אבידה הוי ש"ח ולדעת הש"ך ז"ל לפי"ז אינה נחשבת הנאה אצל המשאל השואל חייב באונסין, וגם את"ל כסברת הר"ן ז"ל ספק שמא דאין מוציאין ז"ל מיידי רק בנתן משכון וכדעת הגה"מ והא"ש ז"ל.

והתאם יש לזון אי בס"ס מוציאין ממון ועדיף מרוב או דגם בזה אמר"ל הממז"ל ז"ל וכיון דהמלמד מוחזק אין מוציאין ממנו, וכבר דשו בזה רבנן קמאי בתראי ז"ל דהמשנה למלך ז"ל פ"ב מביכורים הל"א הביא בשם מהריב"ל ז"ל דמוציאין, אולם בפ"ד ממלוה ה"ו כ' רוב האחרונים ז"ל ס"ל דאין מוציאין ממון בס"ס, ונהי דמדבריה הבית שמואל ז"ל ס"ל פ"ג סק"ג שמשמע קצת דנוטה לדעת מהריב"ל ז"ל, מ"מ הגה"מ ז"ל בדיני תפיסה סכ"ד אסיק ס"כ"ה סט"ו ועי"ש.

ודע, דכל הנ"ל היינו אם האב כבר שילם שכרו למלמד, ושוב הוי השואל מוחזק, אבל אם האב עדיין לא שילם למלמד שכרו, וא"כ הנפיק הוא והוא הוא המוחזק, ודינא הוי דהאב יכול להפחית שווי הספר משכרו של המלמד.

אמנם אחר כתיב כל הנ"ל עלה בדעתי בע"ה סברא נפלאה ואם כי חרתא היא לא אמנע מלכתוב. הנה בנד"ד ח"י האב הביא ב"כ ספרים בבת אחת אחד למלמד ואחד לשואל השני, ונמצא דגם אצל המלמד לא ה"י מבקש לשאול ספר, וה"י המשאל פטור מוציאין צדקה לעני משום הספר האחר, וא"כ נמצא דהנאת המשאל אינה ענין למעשה השאלה והספר למלמד, ושוב הוי המלמד שואל גמור וחיוב באונסין.

אמנם א"כ הרי גם השואל הראשון יתחייב באונסין דגם לגבי דידי' נימא דאין הנאת המשאל מוחזקו אלא משום המלמד, וא"כ נמצא דתרויהו דדינא שילם, וזה תימא, דהרי האב המשאל ודאי פטור מפרוטה דרב יוסף, ואיך נחייב שניהם משום ששואל, וע"כ לפי"ז דתרויהו הם הם הגורמים לפטור המשאל מפרוטה דרב יוסף, והדר דינא דתרויהו אין דינם כשואלים, וצ"ל.

ב) מהיה טעמא דרב נלע"ד בע"ה לפטור השואל, כיון דשאל הספר לצורך הלימוד עם הן המשאל, נמצא דגם המשאל נהנה ממה שלומד בספר זה עם בנו, דא"כ דמשלם מעות למלמד עבור הלימוד, מ"מ אכתי אית ל"ה הגה"מ, דהמלמד לא נתחייב ללמוד עם הבן בספר זה, ומפאת תנאי שכירותו ה"י יכול לדלוג על ספר זה, אלא דרצה להחכימו ולהכניס בלימוד האחרונים ז"ל, ונמצא אין כל הנאה של השואל.

ובסברא זו ארוחא טובא, ולענין סברת הר"ן ז"ל הנ"ל תמהו האחרונים ז"ל דאין זה נחשב דגם, או דאין זה נחשב עוסק במצוה, או דהנהגה אינו מחמת השאלה אלא דחמנא פוטור, אבל לסברתינו השתא, דאין טעם פטורא דהשואל משום דהמשאל קעבד מצוה, אלא משום דהמשאל נהנה מגוף השאלת הספר, ובוה לא שייכא כל הסברות הנ"ל.

ג) עוד יש לזון לפטור השואל, דהנהגה המוחזקת אפרים ז"ל בדיני נדרים סכ"ד נסתפק בשואל שופר מחבירו אי נעשה שואל ז"ל כיון דמחזיק לאו הליהנות ניתנו אין הנאת ממון מדברי הגרע"א ז"ל בגליון לשו"ע חו"מ רס"י ש"מ נראה דצידד כן, ולפ"י בנד"ד כיון דשואל ללמוד תורה הוי מצוה נימא מצוות לאו ליהנות ניתנו.

אמנם המחנ"א ז"ל כ' שם דשואל ספרים שאני כיון דספרים עשויים להשכיר הו"ל הנאת ממון, אך הקצה"ח ז"ל ס"ב סק"ג כ' גם בשואל ספר דפטור ומשום סברת המחנ"א ז"ל, ובזמנינו בלא"ה יש לזון דמוציא ספרים בשפע בהרבה בתי מדרשות שוב אינם עשויים להשכיר וגם המחנ"א ז"ל יודה בזה.

ורא למלמד, הרי מקיים בזה נמי מצות תלמוד טרה לבנו, דאע"ג דאינו מלמדו מ"מ מה ששוכר לו מלמד ונותן לו ספרים שיוכל ללמוד בהם הוי קיום מצוה דידי', דמה"ט פסק הרמ"א ז"ל ב"יור"ד סי' רמ"ב סל"ד דבכ"ה"ג לא אמרי' כבוד רבו קודם כשאביו שוכר לו מלמד, והיינו טעמא משום דהרב הוי פועל דהאב, ונחשב כקיום מצוה דהאב, והנה הש"ך ז"ל כ"ב סי' ע"ב סק"ט הביא דברי הר"ן ז"ל הנ"ל, וכ' דהר"ן ז"ל לטעמ' אויל דפסק כ"ב יוסף דשומר אבידה הוי שומר שכר כיון דנהנה מפרוטה דרב יוסף, אבל לרבה דשומרי אבידה הוי שומר חנם ופרוטה דרב יוסף לא נחשב הנאה, א"כ בנד"ד שפיר הוי שואל גמור, אמנם כיון דהוי ספיקא דינא אין קי"ל כ"ב יוסף או כ"ב, והוי השואל מוחזק והמוציא מחבירו עליו הראי, עכ"ל ז"ל.

והקצה"ח ז"ל שם סק"ט תי' דהא רבה ס"ל דהוי ש"ח אין זה משום דלא ס"ל דפטור מולמית פרוטה לעני אלא היינו משום דלא שכחו ואין בזה הנאת ש"פ ולא נעשה ש"ח א"כ שכרו פרוטה, אבל לענין שואל הרי גם בדין ש"ח לא הוי כל הנאה דהשואל אינו נעשה שואל, יע"ש.

אמנם מהר"ח אור דרוע ז"ל בתשו"י סי' קפ"ג כ' להק' מהגודר מן המעיין דבימות החורף מותר לטבול בו ותיקשי הוי נהנה פרוטה דרב יוסף ובתוך הדברים נתן טעם אחר בהא דרבה ז"ל הוי ש"ח, וז"ל בא"ד אלא בכל הני מודה רב יוסף דאינו נהנה כי אם מן המצוה ולא מן המעיין והשופר הוי כולם. וצ"ל גבי שמירת אבידה והשמירה היא המצוה וממנה נהנה ולכן הוי ש"ש, ורבה מדמה הך לכל הני ואומר דאין הנאה זו שכר המצוה אלא מגזרת המלך הוי פטור.

ונראה בע"ה דכונתו ז"ל דהנהגה אינה מכח אבידה הנמצאת אצלו אלא הנאה דממילא היא דרמנא פטור, ולפי"ז יש לזון דה"ה לענין שואל, כיון דאין זה נחשב הנאה מכח השאלה אלא רחמנא פטור שפיר הוי כל הנאה של השואל, דירוח צדידי דהמשאל מפיך מכח השאלה אלא מגרע כל הנאה דהשואל.

מהיה, בעיקר דברי הר"ן ז"ל, הנה מדברי הגה"מ ז"ל סי' ע"ב סק"ז מתבאר דהר"ן ז"ל מיידי רק היכא דהשואל נתן משכון בעד הספר והמצוה הוי בזה שטורח במשכון, ובעת שירוח ניגועו המשכון כ"ב פ"א משאלה ה"א דבלא משכון הוי רק מבריה ארי יע"ש ואכ"מ להאריך בדבריהם ז"ל.

ולפי"ז בנד"ד דהשואל לא נתן משכון, שפיר הוי שואל, אך מהא דהסמ"ע והש"ך ז"ל העתיקו דברי הר"ן ז"ל בסתמא ולא חילקו מוכח דס"ל דדבריו חיים וקיימים בכל גונא, וכן נראה מדברי הקצה"ח ז"ל סי' ע"ב ל"ד ובסי' שמ"ב סק"א, וא"כ מכלל ספק לא יצא והדרנין לכללא דהמוציא מחבירו עליו הראי.

ברם, דברי הר"ן ז"ל גופי' אינם מוסכמים, דהנה המהר"ל ז"ל צינן ז"ל במענין החממה ב"מ ל"ה כ' להיכתיב מהא דכ' הרא"ש ז"ל ס"כ ס"ב סי' ל' וז"ל וכן דעת הר"ר ישעיה ז"ל שהקשה מה יש בין מנהג ע"מ להחזיר לשואל, בשניהם הוא שול ע"ד ששלטנו ושניהם אין הגוף קבול לו, ותיקף דמנהג ע"מ להחזיר אינו חייב באונסין דלהכי יביהיה ליה במנהג מהיה כי איתיה בעיניה מייחיה לאחוריה ולא וכיון דאין חייב באונסין קרינא ביה לא אביל שאל שחייב באונסין לא קרינא ביה לכס".

ומכוח דס"ל דבהשאלת אתרוג שפיר חייב השואל באונסין, ומכוח דלא כסברת הר"ן ז"ל לדלדי"ה הוי המשאל מקיים מצוה כשמשאל לו אתרוג.

מהיה זו להתבונן בראייתו ז"ל, דהרי הא דהמשאל קיים מצוה היינו רק אם נימא דהשואל יצא דידי' אתרוג, ואם נקוט דשואל חייב באונסין לא הוי לכס נמצא המשאל לא קיים מצוה, וא"כ בודאי תחילה לענין לזון האם א"כ יוצא דידי' באתרוג שאל מזה נגדר האין דהמשאל מקיים

בפרשתינו ציונו הבורא יתברך שמו על הלכות שומרים, והנה אחד מד' שומרים הוי שואל דחייב באונסין ובכ"מ צ"ב ב' אמר' דהיינו טעמא משום דכל הנאה של השואל, ע"כ בע"ה נכתוב בענין זה. ונשאלתי מוח"א שיש לו גמ"ח להשאלת ספרי קודש, ושכר מלמד פרטי לבנו, והמלמד שאל ספר מלאיכו ללמוד עם הבן כדי לחכמו והרגילו בלימוד ספרי האחרונים ז"ל, ובאותו זמן גם אדם אחר ביקש לשאול ספר, והביא בבת אחת ב' הספרים ונתנם לזה, והמלמד הניח הספר במקום שומרו, ואחר זמן נאנס הספר אצל המלמד האם חייב המלמד לשלם כדון שואל.

תשובה. ראה לעני"ן בע"ה בפרוטה מג' טעמים. א) הר"ן ז"ל דתשובותיו סי' ל"ט ב' בדין מי שהשאל לחבירו ספר ונאנס, וז"ל אלא שאני רואה בכאן טעם אחר לימוד עם פני שראובן כשהשאלו לו ספר מצוה לעבד ודאמרינן בפרק אלו מציאות מאי איריא ספר תורה אפילו כל מילי נמי, ואסיקנא ספר תורה איצטריכא ליה מהו דתינא ניהא ליה לאיש דלענינא מצוה בממוניה קמ"ל, וכיון דמצוה קא עביד נמצא שאין כל הנאה של שואל שאף המשאל נהנה משום פרוטה דרב יוסף וכן והוה ליה כהשאלני ואשאלך והכא נמי אין כל הנאה של שואל, הילכך חזר שואל זה להיות שומר שכר. והעתיקו הסמ"ע ז"ל להלכה בסי' ס"כ ס"א. והנה המחנה אפרים ז"ל בה"ש שאלה ס"ג הק' דהא אין המשאל מקיים מצוה כשמביא לו הספר, אלא כשהשואל לומד בו, וכדמוכח מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"א משאלה אפרים ז"ל בה"ש שאלה ס"ג הק' שוב אין המשאל פטור מפרוטה דרב יוסף, דאינו עסק במצוה, ובוה גם לדעת הר"ן ז"ל בסוכה (ב' א) מדפ' הרי"ף אינו פטור מן המצוה. והניח בקושאי. אמנם מדברי הלבוש ז"ל נראה דמקיים מצוה כשמביא לו הספר וז"ל בסי' שמ"ב "אין השואל רשאי להשאיל לאחריה משום דהוא חסד ולעשות טובה אין רצונו של משאל לגמול חסד ולעשות טובה שאלה אלא עמו ואפילו שאל ספר תורה עושה מצוה בשאלתו ואינו רשאי להשאיל לאחריה בלא רשות המשאל" ומדכ' לעשות טובה ד' שאלה ויעל כ' ואפילו שאל ספר תורה עושה מצוה בשאלתו הוי מוכח דהשואל הוי גוף השואל, וכן אסיק התומים ז"ל בסי' ע"ב סק"ח, ונמצא דהוי ספיקא דינא האם כשמביא לו הספר נחשב כעוסק במצוה פטור מלינתן צדקה או לא.

ומעתה לפי"ז נלע"ד בע"ה סברא נכונה, דנהי דהוי ספיקא דינא האם נחשב כעוסק במצוה כשמביא לו הספר, ה"י המלמד נעשה שואל בתורת ודאי, ואמינא מילתא בטעמא, כיון דהוי ספק חיוב צדקה, ה"י פסק מרן המחבר ז"ל ב"יור"ד סי' ר"ט ס"ד סק"ה ספק דהא חייב, ונמצא דאין יבוא העני הרי חייב המשאל ליתן לו צדקה דשמה לא מיקרי עוסק במצוה, ונמצא דבתורת ודאי הוי למשאל הנאה, ושפיר נעשה המלמד שואל על הספר, ולדעת מהרי"ט ז"ל בתשו"י חו"מ סי' קכ"ד וכ"כ הגר"א ז"ל בבאירונין לשו"ע שם דוק היכא דאיכא חזקת חיוב מחבירו, וא"כ ה"י בנד"ד איכא חזקת חיוב דבודאי חייב ליתן צדקה אלא דמסקינן אין נפטור מחיובו דהוי עוסק במצוה או לא, אלא ליתא, דמהרי"ט ז"ל דוק בשכר כל על המעות צדקה וספק אם נתנם מיקרי חזקת חיוב אבל בספק אם חייב עתה בצדקה לא מיקרי חזקת חיוב, ותו נראה בע"ה דהוי דמינא לא אויל בתר חזקת וכדכ' המל"מ פ"ב סט"ז ח"כ וכן הגרע"א ז"ל בתשו"י קמא סי' ל"ה, וא"כ הוי ספיקא דינא, ולא אויל בתר חזקת, ואע"ג דהכא אין חזקת מיעיקרא הנברא, מ"מ גם חזקת חיוב צדקה מוכס אהא דבודאי מחייב וספק נפטור מחיובו, והדר דינא דאם יבוא עני פטור מלינתן לו צדקה בתורת ודאי, וא"כ אית ל' להמשאל הנאה, ובתורת ודאי הוי המלמד נעשה שואל על הספר, ונמצא קולתו חומרות.

אמנם שוב בתבונתינו ונראה בע"ה דבנד"ד לכו"ע הוי המשאל עוסק במצוה היינו גם לדעת המחנ"א אפרים ז"ל, דהרי מלבד מצוה חסד שמשאל

עטרת זהב

פרקי הגות ומחשבה בפרשה

הרב אהרן רכניצ'ר

הבריחה מאפקט המורכב והמצטבר הוא המתכונת לחיי עבדות לצמיחות.

ליצרו. לכך פתחה התורה בפרשת עבדים לומר לנו ראו נא להיניח מתגלגל העבד. כך הוא האדם שמבקש נעממי החיים כחלופה להשתעבדות רוחנית ססופו שיקצ'ע כי און זו שמעה שעבדי הם ולא עבדים לעבדים, שכונותם השתעבדות לשעבודי חיים אחרים. כולם כפופים לעשיית רצונו, ומי שלא טורח בזה ייפול בזה ויתקיים בו 'ועבדו לעולם'.

תוביל בסוף לכישלון, וסדרה של בחירות קטנות וטובות **תוביל בסוף להצלחה**. בבסיס הרעיון של אפקט ההצטברות עומדים הרגלים. **הרגלים חיוביים**, מזעריים ככל שיהיו, מצטברים עם הזמן לכדי הצלחה גדולה, בעוד שהרגלים שליליים מצטברים עם הזמן לכדי כישלון חרוץ.

חסרות חשיבות שנעשות בעקביות ולאורך זמן - מביאות בסוף לתוצאות משמעותיות. הצלחה היא תהליך איטי, קשה, ומשמעם לפרקים, שאין לו פתרונות מהירים או "נוסחאות קסם". כי רק **הפעולות הקטנות והעקביות שעושים על בסיס קבוע הן שקובעות את מידת ההצלחה בחיים**.

מי מאתנו לא היה רוצה להיות בר מזל הזוכה בלוטו ומתעשר בין לילה. או שיבוא איזה מלאך לבן ויכניס לו בחריץ הראש, מיני דיסק עם כל התורה כולה תוך כדי שינה רציפה. מי לא רוצה להרגיש חירות בחיים לעשות כל רגע משהו שליבו חפץ ללא השתעבדות לאינרציה של החיים.

אמר העצמן: מאז ומתמיד ביקשתי רוגע לחיים, וזה מופר פעם אחר פעם, רק בגלל שעל כל שעל, אני קולט מחדש שאיחזרתי את המועד, ומאז חיי הפכו לבלתי רגועים ובמדרף מתמשך אחר הישגים קלושים, העולים לי ביותר מדי מאמץ. ואז אני קמה שוב לרוגע מחודש.

פרשתנו מתחילה בפרשת עבדים שמחוברת ביצאה המשפטים: כחמשך ישיר לתורה שניתנה מסיני, מה יש בפרשת עבדים שהתחיל ודוקא בו? תשובה: תוצאה של עבדות הוא **מפאת רצונו של האדם להשתחרר מכל עול** ורוצה להשיג את הצורך לו בזמנות ללא מאמץ, שאז הוא מתגלגל לגנוב או למכור עצמו בגלל דחוק, התוצאה של העדר נוצא לשעבוד כלשהו **מביאה אותו לשעבוד כפוי**. נמצא שבעבר בין המצליחין לשלומיאל הוא בבחירה מהי להיות משועבד אם **בהתחלה ומרצוני** כדי להיות משוחרר לעתיד, או **מרועו** רגועי בתחילתו עד להתגלגלות לשעבודי החיים כפויים שאף פעם לא יוצאים ממנו.

מכיוון שלוקח זמן להבחין בתוצאות של אפקט ההצטברות, קשה **לפעמים לתפוס עדי כמה הוא משמעותי**. זה קשור לקצב למידה של עמוד או דף ליום, או שני משניות ליום ודף הלכה ליום, כל אלה מביאים את האדם בסופו של דבר להצטברות למידה שמשלים לו סיומים מכובדים. **וכך זה בכל תחום רוחני כנשמי**.

מציאתי בספר 'מכלול המאמרים והפתגמים' משפט מכוון: **"יש למבקש המשיג-תענוג ההשגה, למבקש המרגוע-תענוג הייאוש"** (מסר הפילוסופים). הסדר המשפט יתכן כדלהן: אדם יכול בחייו להימצא ברצף התהוות של מבקש להשגת דברים, אלא ממלא באנרגיות של עשייה השגית, צעד אחר צעד. ואז, עוד לפני הנגה של עצם התקדמותו בחיים, יש בו על הדרך גם **תענוג ההשגה, שבכל צעד הוא נהנה מעצם ההשגה שאילו הוא מגיע**.

רבים וטובים מקשים, אם העבד נרצע בגין כך שקנה ארון לעצמו, אם כן מדוע רוצעים את אחרו רק לאחר שש שנים ולא בתחילת השש שבהם קנה לעצמו להיות עבד, עבד, הוא הגניבה, אם מפני שמכר עצמו לדון בגלל דחוק, הלא סוף חיים ברגע הגניבה או המכירה בחר להיות עבד והיה דינו להרציע כבר אז?

מזד אחד השאיפה האנושית הוא לקצר את הדרך, לרצות את האינסטנט המהיר, אולם **בתכלס היא צורכת מאתנו דרך ארוכה שכל פעם מתחיל מחדש בלי אפקט מצטבר של הצלחות**. אך מנגד יש דרך ארוכה וקצרה היא מפותלת, תלולה, מעייפת וארוכה כמו החיים עצמם. היא מלאה עליות ומורדות, ממשולים ותסכולים. היא תובעת כל טיפת מרץ שכלי ורגשי שהאדם מסוגל לגייס. אולם זהו **שביל המוליך בטחנה ובמתינות אל היעד הנכסף**.

המקביל אליו הוא האפקט שמסתבר שלו **שמוקש כל הזמן שלא להתאמץ**, וכל שאיפותיו הוא למרגוע נפשי, להשיג כל דבר בחייו בלי אילוף מחייב. ותכלס, אין מי שלא צריך להשיג דברים בחייו! **התענוג היחיד שנסאר למבקש-המרגוע, שכסוף הוא לא מצליח להשיג את מוקשו כי כשאנונותו ספספ את ההזדמנות**, ואז כדי להשיק את נפשו הדאובה הוא אומר לעצמו 'יווא כמה צדקתי', הרי מראש הצבעתי על העדר הסתברות להצלחת המהלך, והנה עתה הוכח שמלכתחילה לא היה לזה סיכוי. וזה **התענוג שיש לו בייאוש, שבכך משיך לפרוק עול החיים מעצמו כדי להשיג עוד כמה דקות מרגוע**.

כאשר האדם רוכש לבסוף את היכולת להבין את החלק האלוקי של עצמו, עם הנטייה האינטלקטואלית הנוחזה לו לשם כך - **כשהוא מתפתח תשוקה כלפי הטוב והיעוב כלפי הרע** - אז הוא נוחל ניצחון. הוא ישנה את עצמו ויהפוך אדם שכל מחשבה, כל פעולה וכל פעולה שלו מכוונים באופן טבעי לעצמיותו המהותית ולתכליתו האמיתית בחיים. שאז **הארוכה הופכת להיות קצרה** בהיותה אבני דרך בכל דרכיו לעבר ההשלמה שלו.

יש מושג של **"אפקט המורכבות"** שאומר שכל דבר טוב בחייו מורכב מאוסף פריטים שעודו לדבר להגיע אל יעדו. גם כל הדברים המהירים אליהם הורגלנו במהלך חיינו כמו חימום במיקרוגל או רכישת מזון במכונת אוטומטיות ועוד כיוצא, **הישג גם יש רצף מלא של מורכבותו שאחריהם התעסקו בהם על הרצוניהם** להגיע לתוצאה שהלקוח הקצה ירכוש בצורה מהירה.

הצלחה אמיתית אפשרית רק בעזרת אפקט ההצטברות, ואפקט ההצטברות בנוי מסדרה של בחירות ופעולות מורכבות קטנות אך מושכלות: "בחירות קטנות וחכמות + עקביות + זמן = תוצאות משמעותיות" **כל דבר בחיינו הוא תוצאה של בחירות שלנו**. כל בחירה, קטנה או גדולה, משהו את מסלול חיינו ומשפיעה על אפקט ההצטברות. **סדרה של בחירות קטנות וגרועות**

את הרעיון הזה יש שמכנים זאת **"אפקט ההצטברות"** שהוא עיקרון שדומה ל-"ריבית דריבית" מה שאומר שפעולות מינוריות ולכאורה

לתגובות, וקבלת המאמר המורחב: ar3107200@gmail.com

עטרת פז

מחשבת המוסר

הרב יצחק רייך

מדבר שקר תרחק

כתב החינוך, כי השקר נתעב ונאלח בעיני הכל אין דבר מאוס ממנו. מפני שה' יתברך אל אמת וכל אשר אמת ואין הברכה מצויה וחלה אלא במתדמים אליו במעשיהם להיותם אמתים כמו שהוא אל-אמת. והזהירה בו התורה לשון ריחוק, לרוב מאוסו מה שלא הזכירה כי בכל שאר הזהירות ומצד הריחוק הזהירותו שלא נטה אוזניו לכל לשום דבר שנחשוב שהוא שקר.

"מסופר על מלך אחד שהיה חכם ונבון וטוב לב, וכיוון שהיה חשון בגים חיפש יורש עצר למלכותו האדירה מקרב בני עמו. את המנחן לקבלת התואר הנכסף ערך ע"י חלוקת זרעים לכל הילדים ברחבי הממלכה. כל ילד נצטווה לשלוח את הזרע ולגדלו, והמלך יבחר את הפרח המלכותי שיוכח על הנסיך הנבחר. כל הילדים לקחו את הזרעים, שתלו, השקו טיפחו את הפרחים, ורק לילד אחד לא צמח שום פרח מהזרע שקיבל. כמה שטרף וטיפל בו באמצעי לא נשאו פרי, והעצץ שלו נשאר מיותר ללא פרח. בימים המיוחל ניצבו כל הילדים לבושים בבגדי חג ורגזשים עד מאוד, ואוחזים בידיהם עציצים עם פרחים יפייפים, כדי שהמלך העובר במרכבתו ההדורה ישא עיניו ויבחר את המועמד שזכה. השקף המלך ממקום מושבו על כל העציצים הפורחים, אך לא מצא את מבוקש. מאות ילדים ניצבו בצדדים ואף אחד לא נקרא אל המלך. עד שראה המלך ילד אחד ובידו עציץ ריק, קרא אליו המלך ואמר: "גש אלי בני! מדוע לא הפרחת את הזרע שנתיית לך?" ענה הילד בקול בוכים: "אדוני המלך! איני יודע מה קרה! עמלתי קשות על פריחתו, אך שום דבר לא צמח! אמר לו המלך: "אתה תהיה בני!" כולם התפלאו מדוע דווקא זכה הוא, ושאלו על כך את המלך.

אמר המלך: "כל הזרעים שתולקו היו זרעים מבושלים, וכיוצא, מזרע מבושל לא צומח שום דבר. כל הילדים החליפו את הזרעים שקיבלו בזרעים אחרים, ולכן צמחו להם פרחים, ורק הילד הזה לא החליף את הזרע - כיוון שניחן הוא במידת האמת והמשיך לקנות שיפורה. זה היה **זרע האמת**, שעל ידו ביקשתי לבחון את בני-יורשי-לעתידי. מי שהאמת היא נר לרגליו ועל פיה יונחו כל מהלכי חייו ראוי הוא למלכות וראוי הוא למלך!"

מוסר שצריך מן הסיפור אפשר להוציא בכמה אופנים, לא המקום להאריך, בקצרה אולי אפ"ל כי האדם שירך לעבוד את ה' בכלים שניתנו לו וביכולות שיש לו ובהזדמנויות הנקרים בדרכו ולא לזיף או לעשות מה שלא צדקה. "לחכות" ולפקד.

חז"ל רמזו ענין זה בברכות, מרגלא בפומיהו דרבנן דיבנה אני בריה וחברי בריה אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתי בבדה אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתי, כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כן אני איני מתגדר במלאכתי ושמת תאמר אני מרבה והוא ממעיט שינוי אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים.

לעטר פתורא

דרושים נאים לפרשת השבוע

הרב נדב מגד

מלך אזהב צדקה ומשפט

כתב הטור בס"י קיח' בשם אחיו רבינו יחיאל - **כתב אחי ה"ר יחיאל ז"ל מעולם תמהתי על חתימת ברכה זו למה נשתנית מכל חתימת ברכות ה"ח לענין מלכות הא ק"ל ברכה הסמוכה לחברית איה בה מלכות, והביא דם בשם המחזור ויטרי שבאמת השמיט את המילה 'מלך', ועייניש עוד מה שכתבתי. והמצלע"ל לומר בה, שהנה איתא בלבוס (פ קיח) בשם מדרש ביאור רחב על סדר ברכות שמונה עשרה - **המלאכה אדה מאל הסדר, זה סדר עולם, שכך מצינו ה"ח ברכות של תפלה מעולם היו מתוקנות זו אחר זו. כיון שבאו אנשי כנסת הגדולה כללום ותיקונם סדרן, כשניצולו אברהם מאור כשדים פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י מגן אברהם, כשנעקד יצחק אבינו על גבי המזבח וכו', כשנתנה תורה לישראל ואמר לו הקדוש ברוך הוא למשה "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י מלך אזהב צדקה ומשפט** והברי מדרש צדיקים ביאור, למה מכיוון שאמר "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" אמרו מלאכי השרת "מלך אזהב צדקה ומשפט?" (אמנם בשיבולי הלקט סי' יח) שהוא מקור דברי הלבוש השמטה מהמדרש המילה 'מלך', ולא"ו הוא סמך למה שהביא הטור מחזור ויטרי אבל מ"מ כן התיקון הלבוש את דברי המדרש) וכן למה נוספה המילה 'צדקה', איה שיכות יש לה לעניני המשפט? (ועייני בני ערכין ה).**

והדברים יתישבו ע"פ א דאיתא בתנחומא ריש פרשתן - **"ואלה המשפטים" זש"ה" ו"עז מלך משפט אהב, אתה כוננת משרים משפט וצדקה ביעקב אתה עשית", כל העז והשבח והגדולה והגבורה של מלך מלכי המלכים הוא מושל אהב, כנוהש שבועים מי שהוא בעל זיוע אינו רוצה לעשות דבריו במשפט אלא מעביר על המשפט חומס וגזל ומעביר על דעת קונו ומעביר על דעת פנים מלך אהובי וקרובי ועושה שלא כדין לשנאוי, אבל הקדוש ברוך הוא מלך מלכי המלכים משפט אהב אינו עושה דבריו אלא במשפט הוי ועזו מלך משפט אהב. הרי שמבואר שבועש 'מלך' הוא לעיל להיות סיבה לסתירה ל'משפט', שהרי המלך כל הכח בידו לעשות כרצונו ודעתו מבטל כלל בדרכי המשפט, אלא לפעול לטובת עצמו עם כל הכלים שברשותו. אמנם המלך קב"ה אינו כן, אלא הוא אינו נוהג כ'מלך' רגיל, אלא אדרבא **כל העז והשבח והגדולה והגבורה של מלך מלכי המלכים הוא משפט אהב**, והינו שכל הביטוי והכח של מלכותו הוא דוקא בגלל שהוא 'משפט אהב'.**

ומגילת שפ"ו מיושב קושיית רבינו יחיאל למה דוקא בברכה זו הזכיר 'מלך', שהתשובה הרי עולה מאליה, שמה שמזכיר 'מלך' אינו עניין להזכרת 'מלכות' בברכות כלל, אל רק שבא למדנו דבר גדול, שאע"פ שהוא 'מלך' היה עולה בדעתנו שח"ל לא ינהג במשפט וכדברי התנחומא, קמ"ל שהוא מלך שאהב משפט ולכן הוא נוהג במשפט אפילו שאינו מחויב לעשות לו. זהו עצמו לא נחשב לו לצדקה, שהרי צדקה היא תלת דבר למי שנזקק לו, והרי אנוהו הברואים זקוקים למשפט כדי שנוכל לכלכל חיינו בעולם, ולכן כל מלך שהוא עושה עמונו מותם הוא רק מחמת שהוא מלך שאהב צדקה ומשפט, ולכן 'מלך' שבו אינו סותר לעשיית 'משפט' וזו כוננת המדרש, שכיון שאמר הקב"ה למשה "ואלה המשפטים" מיד אמר מלאכי השרת 'מלך אזהב צדקה ומשפט', שברצונו הוא 'מלך' אבל אהב משפט, וזה כשלעצמו 'הצדקה' יכרי גדולה, ודוק.

עטרת המקרא

באורים בפרשה בדרך הפשט

הרב מנחם כץ *

פחת נבילה - שון ברה"ר

א. בדין בעלים מטפלין בנבילה, ופחת נבילה נדניק, חקר האפיקי ים, אם באמת החיוב על המזיק לשלם לו כל דמי השור שהזקק, ורק דגלי קרא דבכדי שיוני הנבילה יגבה מגוף הנבילה, ומיד קמה לה הנבילה ברשותי נדניק, או דגלי קרא דבכדי הנבילה לא נכנס בכלל הנזק, דהנזק לא הוי מעיקרו רק על הפחת שפחתה מיתה ע"ש, והנה הסכמת הפוסקים, שהטיפול להעלות מוטל על הניזק, וחוזר ולוקח ההוצאה מהמזיק. וכחב הסמ"ע (נהגה), דאם לא ירצה המזיק ליתן לו הוצאה להעלותו, דצריך לשלם דמי כל הפחת, וכן משמעות הקרא כסף ישיב לבעלי הומת, שגם המת ישיב המזיק ויתנהו לידו נדניק, ואז יהיה לו המת בתשלומי דמי נזקו. והנה אם הנזק אינו אלא על הפחת שפחתה מיתה, מהיכ"ת יתחייב לשלם כל הפחת, ומן הראוי היה שתשלום העקאר מן הבור שנתחייב מזיק קבלת התורה, יהיה עליו כחוב. וע"כ דעיקר הנזק הוא כל דמי השור שהזקק, ורק דאפשר לשלם ע"י הנבילה, ולכן הייב המזיק אינו משתף פעולה בתשלום זה, חוזרים על עיקר החיוב לשלם כל דמי השור.

ב. בגד פטור שן ורגל ברה"ר, "כל בבי פנים, דהוא מצד הניזק שלא היה לו להניח פירותיו ברה"ר, או מצד שאין תביעה על המזיק הואיל ואורחיה, ולדעת אב"י כג: דאף

עטרת הפסידים

ממשנת החסידות על פרשת השבוע

הרב אברהם יצחק כהן *

ואלה המשפטים - דא רזא דגלגליא

פרשת משפטים הינה חלק בלתי נפרד מ"קבלת התורה" אשר בה מתבארים ראשית דיני ומפשטי התורה, ועל כן עדיין שייכת וקשורה לשיבוטות השוכבים, פרישות גלות ואולות מצרים וקבלת התורה, באשר הנה חלק בלתי נפרד מקבלת התורה ובה אנו למדים על משפטי התורה בדינים שבין אדם לחבירו, וגם בסופו אנו למדים המשך סדר הימים שקודם קבלת התורה אשר הינה יסוד איתן וקבוע בתורתנו הקדושה, כנודע מהרמב"ם ה"ק" והספורנו בפרשת יתרו אשר עשרת הדברות נחלקים לשניים, שני לחות הברית, חמשת דברות בין אדם למקום וחמשת דברות בין אדם לחבירו, והוא יסוד התורה כולה, וכן נהג הרה"ק בעל האמרי חיים מוויניץ ז"ע בשבחות פרשת יתרו ומשפטים לומר ולקדק אחר שלחנו הטהור בניגון 'תנו שבח ושירה לקל אשר שבת ברא ולנו בו נתן תורה'.

בתחילת דינו של האדם הוא נשאל על עסקיו וממונו "נשאת ונתת באמונה". ענין זה הוא מעיקרי יהדותנו "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. איתא בזה"ק (משפטים צ"ד) אילין סדורין דגלגולא עינין שם. והוא תמוה לכאורה על כפסוק מפורש ואזיל דענין ממונות, אך שומעתי בניני הדין שאחד זן את חבירו לבית דין ויודע בעצמו שבודאי הוא זכאי בדין והתורה מחייבתו לא יקשה לו הלא תורת אמת היא ודרכיה דרכי נועם כי זהו אמיתות התורה ונועם דרכיה כי בודאי שומתה היא חייב בגלגול העבר לאיש הדין עמו וכעת חייבתו התורה לשלמו כדי

ואלה המשפטים אשר תשים כו'. תשים לשון שימה בדבר הנרגש, רצ"ל באלו המשפטים תשים לפניהם ויחייבם בענייני העולם, כי אפילו המתחייב בדין, בזה שתוציא מתחת ידו המומן המחוייב על פי התורה, על ידי זה יושפע לו אחר כך עושר ונכסים, מה שאין כן כל זמן שיש המומן שאינו ביושר על פי התורה, אי אפשר שיהיו נכסיו מושלחין. [עייניש עוד בענין החיוב ללמוד הלכות אלון].

אגרא דכלה תרהיק בעל הבני יששכר זי"ע

עטרת ודיבון

תחקירים בפרשת השבוע

הרב נתנאל קצבורג *

השבוע נעסוק במי שהיה עוסק בסעודת שבת ונמשכה סעודתו למוצאי שבת, אם מזכיר רצה והסכימו בברכת המזון. כתב הרא"ש שהשבוה לל כל כ"ו. ויש ששאלת מי התחיל לאכול בשבת סמוך לחשיכה וחשכה לו קודם גמר סעודתו אם יזכיר של שבת בברכת המזון, כיון דעיקר הסעודה היתה בשבת. דע, שאין לו להזכיר כלל של שבת בחול. מידי דהוה אהתלפת המנחה של שבת, שאם לא התפלל אותה מתפלל במוצאי שבת שמים של חול, אין להזכיר של שבת בחול אף על פי שנתחייב תפלה זו בשבת. וכן בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהם היום, דקאמר רבי יוסי גמרו סעודתו כוס אומרים עליו ברכת המזון שני אומרים עליו קידוש היום. בתוספתא דברכות שונה בדברי רבי יוסי ומזכיר של שבת בברכת המזון, אף על גב דסעודת חול היתה כיון דמברך בשבת צריך להזכיר של שבת. כאמ' נמי אף על גב דסעודת שבת היתה כיון דמברך בחול לא יזכיר של שבת. אשר בן ה"ר יחיאל זצ"ל.

אמנם בהגהות מיימוניות פ"ב דמגילה, לגבי הזכרת על הנסים בסעודת פורים שנמשכה למוצאי פורים כתב, אם משהה סעודתו עד הלילה אומר מה"ם שצריך לברך על הנסים כדאשכחן רב צלי של שבת במוצאי שבת משם ה"ר קובלין. ובשו"ת מהרי"ל סי' נו כתב, ואם משכה סעודה עד הלילה, דבמיימוני כתוב דמברך בברכת המזון על הנסים. וקשה לך דמי שלא התפלל בשבת במנחה דמתפלל במוצאי שבת ב' של חול. לא דמי כלל, דהתם טעמא מנחה עברה, ותפלת מנחה יש לה זמן קבוע, וכיון דהזמן עבר ולא התפלל במוצאי שבת אלא לתשלומין, ושני התפלות הם תפלת ערבית, היאך יתפלל של שבת, ודינו להבדיל בראשונה ושניה לתשלומין. דודאי שעת מנחה ליתא דכבר עברה, וערבית אינה במוצאי שבת אלא של חול. אבל ברכת המזון אינו על סעודה שסעד בשבת, וכיון דאכתי לא צלי ערבית של חול, צריך להזכיר מעין המאורע בברכת המזון. וכן מנהג פשוט במדינת בני ח'ת [מדינת אוסטריה] להתפלל על הנסים בכה"ג. וכן במוצאי שבתות כשנמשכה סעודה.

והט"ו בסי' קפח הקשה על דברי מהרי"ל דניחא דבריו ליישב ראית הרא"ש ממי שלא התפלל מנחה בשבת אבל אכתי קשיא מהתוספתא שהביא הרא"ש דאמר דאם התחיל סעודה ביום ששי ונמשכה לשבת אומר רצה דחזינן דאזלינן בתר סוף הסעודה ולא בתר התחלתה ואם כן בשמשך לחול יש לנו לומר שלא יזכיר דאזלינן בתר בסוף. ותגל הקושיא, כמו שהקשה המג"א בסי' רעא, דשם כתב המחבר דאם נמשכה סעודתו מערב שבת לשבת מזכיר של שבת, ומבואר דאזלינן בתר בסוף. ובסי' קפח פסק, דבנמשכה סעודתו למוצאי שבת מזכיר כי אומרים בתר התחלה. והמג"א מתוך דספקי מספקי ליה, ולכן כתב להזכיר בכל גווני דמצד הפסק אין לחוש כיון שפסק מחובר בסי' קח דהזכרה שלא בזמנה לא חשיבא הפסק.

והט"ו כתב דבאמת אין בזה סתירה כלל, דשפיר אזלינן בתר התחלת הסעודה וגם בתר סופה, ולכן אם התחיל הסעודה בשבת ונמשכה למוצאי שבת אומר רצה, ואם התחיל בע"ש ונמשך לשבת גם אומר רצה. ואפילו אם במוצאי שבת היה ר"ח, יכול להזכיר גם של שבת וגם של ר"ח ואין זה סתירה כלל, דמזכיר את מה ששייך לתחילת הסעודה וגם מה ששייך לזמן שבו מברך.

אמנם דעת הג"ח דלעולם אזלינן בתר התחלת הסעודה שהיא עיקר, ולכן אם במוצאי שבת היה ר"ח מזכיר של שבת ולא של ר"ח. ויש לזון לגבי שבט בברכות היאם דעשו סעודה ביום השביעי ונמשכה הסעודה ליום ח', אם מברכים ז' בברכות. ובגינת ורדים כלל א סי' כח כתב, דעד כאן לא חזקו החלקים האלו בזה"ל בעלמא אבל בברכה ממש כו"ע מודו דמשעבר הזמן שוב אינו מברך [ולענין שהשטחא מענינו כ"ש, כיון שאינו בריב שבת ומלכות ואינה הפסק, שפיר יש לומר גם בכה"ג]. ובשערי תשובה סי' קפח הביא דברי הגאון ר' וכן הביאו הפתחי תשובה ורעק"א באה"ע סי' סב. והנה בגוו"ר ז' מבואר סברא לחלק בין העניינים. והגאון ר' שלמה קלוגר ז"ל בשו"ת האלף לך שלמה הא"ע סי' קז כתב בזה סברא חדשה אינו חייב לברך ז' בברכות. גם אם היה שבטע סעודה פנים חדשות, אם בשעת בהמ"ז חלף הלק לו, ג"כ אינו חייב לברך, כן כשיש פנים חדשות שם בשעת בהמ"ז, חייב לברך. וא"כ זה אל חל עליו החיוב רק בשעת בהמ"ז ולא מקודם, ולכך בתר שעת בהמ"ז אזלינן.

ובשבט הלוי ח"א סי' לט כתב ג"כ כעין סברת הגר"ש קלוגר ה"ל, דהז' בברכות הואיל ואינם חלק מברכהמ"ז תו אין שייך ללך אחר תחילת הסעודה. ואינם הוסיף שם דבר נפלא, ולענין שאין בשבת [היינו היום ח' לח שבט], כיון דעדיין לא הבדיל וקודשת ודין שבת עליו לכמה דברים, נראה דגם לענין יום שביעי של ז' בברכות עדיין לא חל עליו שמיני, ושפיר חייב לברך ז' בברכות. כיון דאיכא גם התחלת הסעודה שהיתה בשמחת חתן וגם עכשיו לא עבר היום לגמרי, יראה דשפיר מברך, וכן נהוג עלמא.

אמנם ראיתי במאמר של הגאון ר"מ רובין שליט"א במוריה תלג-תלה ושטי"ק, שכתב שבט גדולי ההוראה של זמננו שאין לברך ז' בברכות אפילו בכה"ג.

עטרת צדיקים

עיון במעשי הצדיקים לרגל יומא דהיילולא

הרב משה רייטמן

אם בגפו יבוא בגפו ייצא

הרבה תורה ותפילה, הלא זו טיבה להינסך ביניהם! ולמה זה עמוד רבינו בחוץ? "לא הבנתם", הסביר להם הצדיק, "אורייתא בלא זורה (תיקון י, דף מה ב) אמרו: 'אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא, אם לומדים את התורה ללא ריאה ואהבה, ואם מתפללים ללא כוונה ראויה בכל לב ובכל נפש ובכל מאוד, הרי שהתורה והתפילה נותרות למטה בעולם הזה, ואינן פורחות למעלה להתקבל לרצון לפני אדון כל. שכן האהבה והיראה כמוהן כשני כנפיים, האמורים להגביה ולרומם את התורה ואת המצוות אל העולמות העליונים, ומשום שבבית המדרש הזה עוסקים בתורה ובתפילה ללא דחילו ורחימו, הרי שחסרים להן כנפיים לפרוח למעלה, נותרות לאיפה על מקומן, עד שממלאות את ההיכל על גדותיו. לבית המדרש כזה איננו רוצה להינסך..."

הבינו בני העיר את תוכחתו של הצדיק שנאמר להם ברמזיה שבאהבה, וקיימו וקבלו עליהם ועל זרעם להיות לומדים ומתפללים מתוך אהבה ומתוך יראה, אך לא רק יהודי אותה העיר הושפעו מתוכחת זו, שכן דיבורו של הצדיק הלך והתפרסם בכל קצו ארץ, ואף יש לו תימוכין בכתב יד קודש של אחד מגאונים דורו, הלא הוא הגאון האדיר רבי יוסף **תאומים** ז"ע בעל 'פרי מגדים'. בתכריך כתב היד שלו שנמצא כיום בספריית אוקספורד, כתוב בהאי לשון: "ועל דרך הזהוה, כל מילה דלא בדחילו ורחימו נשאר למטה. **הלצה בשם רבי ישראל בעל שם ז"ל אמר שאין ראוי לדרוש על דברי תורה, רק לראות שהיא התורה עולה למעלה.**"

הדברים האלה תואמים עם המסורת הנוספת שיש למעשה זה, ואשר מובאת משמו של הר"ק רבי **ישראל מרוזין** ז"ע, פעם אחת כאשר פתח צדיק זה את דלת חדרו הפונה אל תוך היכל ה'קלוז' שבחצר קדשו, התבטא: "הקלוז שלי טוב הקדוש נקלע פעם בדרכו לבית-מדרש אחד, וכשנכנס פנימה נאנח לאמור: 'אוי דורכים כאן על 'שמות' (דפים המיועדים לנגיח) ולאחר מכן הסביר כוונתו, כי זה זמן רב שלא זכו התורה והתפילה של המקום הזה להתעלות למעלה, הפטיר הר"ק מרוזין: 'תודה לקל, שכאן הכל נתעלה'."

בדומה לזה מסופר גם אודות הר"ק רבי **לוי יצחק מבאדיטשוב** ז"ע, שנכנס פעם לבית-מדרש אחד, ונמנע מלדרוך על הריצפה, אלא טיפס ועלה על הספסלים. לתמיחה הנוכחים נענה: "הלא הריצפה מלאה ב'שמות' ודברי תורה, תמהו הם יותר: 'והלא עינינו רואות שהיא נקיה לחלוטין!'. ביאר להם הצדיק באותו ענין, כי התורה והתפילה לא פרחו לעילא, ולפי גירסת אחרת היה כבר מעשה שכזה אצל הר"ק רבי **ברוך מקאסוב** ז"ע בעל 'עמוד העבודה'."

ואמנם, הצד השווה שבכל הגרסאות, הוא המוסר-השכל שמעוררים אותנו הצדיקים במעשה זה, שלימוד התורה כעבודת הבורא צריך שהיה מתוך דחילו ורחימו - אהבה ויראה, כתינתה מסיני, באש ובהתלהבות, ומתוך דביקות בה, וכפי שהיה רבינו הבעל-שם-טוב הקדוש בעצמו לומד עם תלמידיו, כמאמר

הר"ק רבי **יצחק אייזיק מקאמארא** ז"ע, בספרו הקדוש 'היכל הברכה' (פרשת ואתחנן): "העידו על מרן הקדוש רבינו חיות נפשינו אור זרחה האר"י [=אדמו"ר רבי ישראל] הבעל שם טוב, כשהיה לומד תורה עם התלמידים הקדושים היה אש מלהטת סביבותיהם, ומתקבצין מלאכי השרת, והיו שומעין הקולות והברקים ואמירת אנכי ה' אלוקיך מפי ה' יתברך, וזה ידוע ומפורסם הרבה." והוא אשר הובא בספר 'אמרי יעקב' - קוידינוב, בפרשתנו, לרמז את הדבר בפסוק (כא) "אם בגפו יבא בגפו יצא" (כא), ופירש רש"י: "בגפו - בכנפו". וזה לשונו הקדוש: "בחנית כנפי היינו אורייתא בדחילו ורחימו פרחת לעילא, וסיפך מעשה מבעשטי ז"ל כי לא רצה ליכנס באיזה בית, כי אמר שהבית מלא בתורה ואין מקום להיכנס שם, ואמר הטעם, כי אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא (תיקון י, דף מה ב), ונשאר פה למטה בבית, לכן אינו רוצה ליכנס. וזה בגפו - בכנפו כנ"ל, 'אם בעל אשה הוא', היינו התורה הנקראת אשה, 'אשת חיל', אם טובר בדעתו שהוא בעל האשה היינו 'כחי ועוצם ידי', אז יוצאה אשתו עמו כי תורתו אינו עולה למעלה, אבל אם יודע שאיננו יתן לו אשה' בבחינת 'כי מרן הכל מודרך נתנו לך' (דה"א ט"ז) אז 'האשה וילדיה' היינו התורה והמצוות שלו, כמאמר חז"ל (בב"א ג, א) תורה ומצוות הם תולדותיה של צדיקים, 'תהיה לאדוניה' היינו תורה ומצוות שלו יעלו למעלה לריח ניחוח, בחינת פרחת לעילא כנ"ל."

עפ"י: באר משה; בגין שלמה; אמת ושולם; קו' מספד גדול וכבר מאד"

עטרות של שבליים

פלאות ופרפראות

הרב משה רייטמן

תיאור נורא משבת פרשת משפטים בצלו של הצמח צדיק' בויזניצא

שְׁבַעַת ה' תְּהִי בֵּין שְׁנֵיהֶם (כ"ב)

עוד מובא בספר 'שיח זקנים', בשם הר"ק רבי יודא מדזיקוב ירושלים ז"ע, בנו של רבינו הר"ק רבי אלטר ויחזקאל אליהו מדזיקוב ז"ע, עדות שנבה מפי יהודי אחד שזכה להסתופף פעם בשבת פרשת משפטים בהיכלו של זקינו הר"ק רבי מנחם מענדל בויזניצא ז"ע בעל 'צמח צדיק', וזה לשונו:

"שמעתי מאיש אחד שהיה בשבת פרשת משפטים אצל זקינו הר"ק הצמח צדיק זצ"ל, כשארם פסוק כי יתן איש אל רעהו וגו' שבועת ה' תהיה בין שניהם, שבדפס בספרו צמח צדיק, וסיפר איש, שכשבא הר"ק לטון דבריו, צעק [האט ער גענוגט אן געשרי], 'שבועת השם', וואס קען מען טוהן מיט די שבועה (= מה ניתן לעשות עם השבועה) ש'משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע' (נהל ג, א), נתעורר הקהל כל כך, שכולם בכו, עם איז נישט געבליבן קיין טרוקן אויג (= לא נותרה על אחת יבשה), אחר כך סיים, 'תהיה בין שניהם', ראשי תיבות ש"ת, דורך שבת ווערט מען אויסגעוואשן (= על ידי השבת מתרחצים)..."

היכן שהמחשבה נמצאת - שם האדם נמצא

ויאמר ה' אל מחשבה עליה שם וגו' (כד, ב)

מאמר משולב בסיפור מופלא כותב הר"ק רבי **ישראל ממאדיץ** ז"ע, בספרו 'דברי ישראל', בשם זקינו הר"ק רבי **יחזקאל מקאמאיר** ז"ע, וזה לשון קדשו:

"הקשה אדוני אבי זקני [הר"ק רבי יחזקאל מקאמאיר] זצוק"ל, אומרו 'והיה שם' כמיותר.

ואמר, כגון למשל מי שהוא אצל רבו אם ראשו ומחשבתו בביתו הרי הוא כאילו אינו שם כלל אצל רבו, זה שנאר עלה אלי ההרה והיה שם דייקא כאמור, עכ"ל. והיינו נכודע מכתבי הבעל-שם-טוב ז"ל - מקום שהמחשבה של אדם מגעת שם הוא כולו, עיין שם והבן.

ומעשה שהיה כך היה, חסיד אחד מחסידי אדוני אבי זקני זצוק"ל, פעם אחת ביום חמישי נפל לו חשק לבבו שיסע לאדוני אבי זקני ז"ל על שבת כדרכו, ובתוך כך נפל במחשבתו היות ביום ג' הוא יריד בעיר הסמוך וצריך ליסע על היריד עם מסחרו, ופן לא יוכל לקבל פרידת שלום מיד ביום א' אזי לא יוכל להיות על היריד, חזר ואמר בלבו: אסע בלא פרידת שלום.

וכשבא לאדוני אבי זקני ז"ל בערב שבת לקבל שלום, נתן לו שלום, ופטר אותו מיד לשלום, ואמר לו: נסע לביתך כי לא תאכל אצלי בשבת. הבין החסיד שראה ברוח הקדוש מה שבבלבו, ואמר לו: רבי, אין צריך לי היריד. אמר לו: אם כן תאכל אצלי שבת. ואמר אז התורה הגיל - עלה אלי ההרה והיה שם - כנזכר לעיל."

עטרת זקנים

ליקוטים נפלאים מתורת רבוה"ק מדזיקוב ז"ע

בכח צדיקי הדור להמשיך חסדים ורחמים על ישראל ודינים על אוה"ע

ואלה המשפטים כו'.
על פי פירוש הרב הקדוש מו"ה אלימלך ז"ל על מה שאמרו חכמינו ז"ל על הפסוק **חסד ומשפט אשירה**, אם חסד אשירה ואם משפט אשירה, ופירש ש'אשירה' הוא מלשון פירות הנושרים, וזהו שנאמר 'אם חסד' - כזה הצדיקים רואים שתעורר בעולמות העליונים מדת החסד, 'אשירה' אותם על דרך פירות הנושרים, להשירם למטה לעולם הזה על ישראל, ואם משפט, על דרך זה 'אשירה' על אומות העולם, **כי הכח ביד הצדיקים להמשיך המדות מעולמות עליונים כפי שירצו.** וזהו שנאמר כאן: **ואלה המשפטים** בחינת גבורה ודין, **ואשר תשים לפניהם** ולא לפני דיני עכו"ם, רק דיני ישראל וצדיקי הדור יריגו את הדינים על אומות העולם כפי רצונם.

(רע קודש)

האדם צריך לשום דרכיו בעוה"ז

א"י, על דרך אמרם ז"ל (סוטה ה) 'ישם דרך אראנו בישיב אליקים, כל השם אורחותיו בעולם הזה, היינו, ששם כל ענינים והנהגותו אם ראוים המה לעשותם, ומדקדק בהם היטב הדק כחפץ הנישום, ומכלכל בשכלו אם יצמח מזה טובה לנפשו נפש השכלי, **כדאיתא בספרי קודש אין העצה היעוצה לנפש האדם, להציע טענותיו לפני היצר הרע, ולומר לו ולהבינו בטוב אין יוכל להיות לו הפסד גדול אם ישמע לעצתו, אשר הם רק תענוגי תוהו וכצל עובר, לאבד עבודתו חלילה עולם הנצח.** ולומר ליצור אמור אתה אם ראוי ונכון לשמוע לקולך לנטות מדרך ד', **לאבד עולם עומד בעולם עובר.** ואז ודאי גם היצר הרע יתתקן לטוב לו, וגם אריביו ישלים אתו (עין בשבט מוסר פ"א)."

וזהו: **ואלה המשפטים**, היינו היצר טוב והיצר הרע כנ"ל [שהם שופטי האדם], **אשר תשים לפניהם**, היינו, שתשים ותדקדק היטב כחפץ הנישום, וכנ"ל שדרשו ביום שדרך, להציע טענותיו לפניהם לראות דבר מי יקום, עת צר אתה עם מצות היצר טוב, ואז בוודאי יצר הרע יפול ויסור אחור מלהסיתו, כי יראה לו בטענותיו אין הצדק עם עצת היצר טוב, ודרך זה נכון לפנינו בזה ובבא, ואז יטיב האדם דרכו כנ"ל.

(אמרי נועם)

זכות שיושפע לבני' פרנסה ילמדו כראוי לענוק סודות וטעמי התורה

א"י בפירש"י ז"ל שלא תאמר אשנה להם הפרק כו' ולא להודיע להם טעמי התורה, לזה נאמר אשר תשים, כשלחן הערוך ומוכן לאכול, עכ"ל.
ונראה, כי אמרו ז"ל עניות מעבירה את האדם על דעת קונו, תפסו בלשונם 'על דעת' דייקא, היינו, כי הגם שהם עניים, חלילה לומר על זרע ישראל אשר מחמת זה הם עובדי עבירה או שאינם לומדים את התורה, חלילה לומר כך, כי הם לומדי תורה מתוך דוחק, רק שהעניות גורמת שאינם יכולים ללמוד מדעת צלולה ולחדש חידושי תורה, כי שמעתא בעי צילותא, וזהו 'על דעת קונו יורא', על כן הזהיר השי"ת את ראשי הדור שיפתחו שערי פרנסה לישראל, שיוכלו להבין טעמי תורה מדעת צלולה, וזהו שלא תאמר אשנה להם הפרק ולא אודיע להם טעמי התורה, על כן אני מזהירך שתראה שהיא שלחן ערוך ומוכן לאכול לפניהם, ועל ידי זה יבינו גם סודות התורה וטעמי התורה.

(אמרי נועם)

רמז נאה שיוצאת בסימנים ואם שלש אלה לא יעשה לה יוצאה חנם אין כסף, וברש"י 'ללמדך שתצא בסימניו כו'. ותראה רמז לזה, כי

התיבות **ויצאה חנם בנימטריא סימנים**.
הן אמת שבעל הטורים עה"פ כתב שתיבות **אין כסף** (עם הכולל) בגימטריא בסימניו, זה הוא לפי שיטת הירושלמי ושיטת רש"י ז"ל, וערכין אבל רש"י על הפסוק וכן במסכת קידושין, וכן דעת רוב מפרשי התורה, אשר 'ויצאה חנם' על יציאה בסימני נגרות.

(רמזי הפלאות)

בכח התשובה היצוה"ר מתהפך לטוב וכי יריבו אנשים כו'.

יצר טוב ויצר הרע, והכה איש את רעהו באבן, היצר הרע נקרא אבן נגף, ואמר אחר כך אם יקום כו', שמתעורר עצמו בתשובה, והתהלך בחוץ על משענתו, משענת התורה, אז ינקה המכה היצר הרע והיה גם נקי שיתתקן לטוב, רק שבתו יתן, פירושו שישבו בתשובה ואז ורפא ירפא, כמו שבאמר וישב ורפא לו.
לא תטה משפט אביונו. היצר טוב שנקרא 'מסכן וחסם', בריבו עם היצר הרע.

(רע קודש)